

Kunniaan liittyvät konfliktit Suomessa

Yhteenveto kyselytutkimuksen keskeisistä tuloksista

Eeva Suomenaro

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSET	3
2.1. Kunniaan liittyvien konfliktien esiintyminen Suomessa	3
2.2. Kunnian (namus) tärkeys ja sen varjeleminen.....	4
2.3. Käsitykset tyttöjen sukupuolimoraalista ja järjestetystä avioliitosta	6
2.4. Suhtautuminen avioeroon, naisten opiskeluun ja työssäkäyntiin sekä viranomaisapuun	10
3 JOHTOPÄÄTÖKSET	14

1 JOHDANTO

Ihmisoikeusliitossa toteutettiin osana Kitke!-hanketta kyselytutkimus, jossa selvitettiin tiettyjen Suomessa asuvien etnisten vähemmistöryhmien kunniakäsitteitä. Tarkoituksena oli selvittää, missä määrin kulttuurisidonnainen kunniasäännöstö on läsnä heidän arjessaan nykypäivänä. Esiintyykö heidän yhteisöissään Suomessa kunniaan liittyviä konflikteja? Millaisissa tilanteissa kunniasäännöstön noudattaminen koetaan tarpeelliseksi? Millaisissa tilanteissa sen noudattamiseen suhtaudutaan vapaamielisemmin? Miten vastaajat suhtautuvat viranomaisten rooliin kunniaan liittyvien konfliktien ratkaisemisessa? Tutkimuksessa haluttiin lisäksi selvittää, ovatko kunniakäsitteet sukupuolittuneet ja onko vastaajien kesken havaittavissa merkkejä sukupolvittuneisuudesta.

Suomessa ei ole juurikaan tehty kunniakäsitteitä kartoittavaa tutkimusta, joten tieto Suomessa asuvien etnisten vähemmistöryhmien keskuudessa vallitsevista kunniakäsitteistä, kunniaan liittyvien konfliktien yleisyydestä ja niiden erilaisista ilmenemismuodoista on ollut puutteellista. Tästä syystä halusimme selvittää tiettyjen maahanmuuttajamiesten ja -naisten näkemyksiä näistä asioista. Kyselytutkimus tehtiin lähtökohtaisesti Kitke!-hankkeen työn tueksi. Tarkoituksena on kehittää kerätyn tiedon pohjalta sellaisia toimenpiteitä ja ratkaisumalleja, jotka tarjoavat välineitä kunniaan liittyvien konfliktien rauhanomaiseen ratkaisemiseen.¹

Tutkimus toteutettiin lokakuun 2010 ja maaliskuun 2011 välisenä aikana, ja tuloksia on käytetty hyväksi Kitke!-hankkeen toiminnan kehittämisessä ja kohdentamisessa. Tässä julkiseen käyttöön tarkoitettussa yhteenvedossa esitetään kyselytutkimuksen keskeisimpiä tuloksia. Yhteenvedon toivotaan tarjoavan hyödyllistä taustatietoa ensisijaisesti aihepiirin parissa työskentelevien työn tueksi ja kehittämiseksi.

Tutkimus suunniteltiin toteutettavaksi kahdenkeskinä haastatteluina, mutta osa siihen osallistuneista halusi mieluummin vastata lomakkeessa esitettyihin kysymyksiin omatoimisesti, joten myös tämä vaihtoehto hyväksyttiin. Lomakkeesta laadittiin neljä eri kieliversiota (dari, turkki, kurdi ja suomi), joita testattiin ennen tutkimuksen aloittamista testiryhmässä. Kyselylomakkeessa oli yhteensä 18 kysymystä, joista 16 oli suljettuja kysymyksiä ja kaksi avointa kysymystä.

Kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä 110 eri etniseen vähemmistöryhmään kuuluvaa henkilöä. Heistä 51 oli naisia ja 59 miehiä. Vastaajien ikäjakauma oli 16–62 vuotta. Ikkaryhmittäin eriteltynä vastaajista 27 oli 16–21-vuotiaita, 25 oli 22–29-vuotiaita, 22 oli 30–39-vuotiaita ja 24 oli 40–62-vuotiaita. Yhteensä 12 vastaajaa oli jättänyt ikänsä merkitsemättä. Vastaajien joukossa oli Suomessa pitkään asuneita ja maahan vastikään saapuneita. Heidän koulutustaustansa oli vaihteleva, uskonnolliset taustatekijät ja kulttuuritausta kirjava, sillä vastaajia oli neljästä eri maasta.

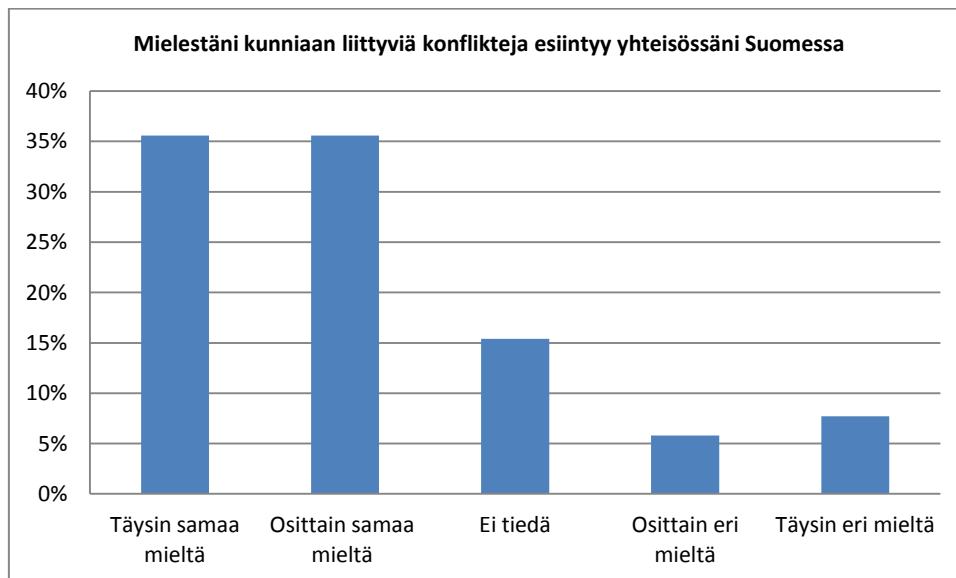
¹ Taustatietoa kunniaan liittyvistä konflikteista, kunniakonfliktien muodoista ja käsitteistä löytyy julkaisusta "Taustatietoa, kunniaan liittyvät konfliktit", joka on luettavissa Ihmisoikeusliiton nettisivulta osoitteessa: www.ihmisoikeusliitto.fi/images/pdf_files/Taustamuistio_Kitke.pdf.

Kiitos Ihmisoikeusliiton Kristiina Kourokselle, Mikko Joroselle, Milla Aaltoselle, Rebwar Karimille, Lisa Gransille ja Janna Kyllästiselle avusta selvityksen laatimisessa. Kiitos myös professori M'hammed Sabourille Itä-Suomen yliopistosta, dosentti Suvi Keskiselle Turun yliopistosta ja lukuisille kohderyhmiin kuuluville vapaaehtoisille, jotka jakoivat selvityksen kyselylomakkeita. Lisäksi erityiskiitokset kaikille kyselyyn vastanneille.

2 KYSELYTUTKIMUKSEN TULOKSET

2.1. Kunniaan liittyvien konfliktien esiintyminen Suomessa

Vastaajista (N=104) 71,2 prosenttia on sitä mieltä, että kunniaan liittyviä konflikteja esiintyy heidän yhteisössään Suomessa. Heistä 35,6 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 35,7 prosenttia osittain samaa mieltä. Vain 13,5 prosenttia vastaajista on väittämän kanssa eri mieltä. Heistä 5,8 prosenttia on täysin eri mieltä ja 7,7 prosenttia osittain eri mieltä. (Ks. kuvio 1).

KUVIO 1. Vastaajien suhtautuminen väittämään (N=104).

Tuloksen pohjalta on perusteltua pitää kunniaan liittyviä konflikteja elävinä ilmiöinä Suomessa. Suurin osa vastaajista tunnistaa ilmiön ja myöntää sen olemassaolon omassa yhteisössään. Väitteen kanssa eri mieltä olevien osuus on pieni. Yhteensä noin kolmasosa kaikista vastaajista ei kuitenkaan osannut sanoa kantaansa (15,4 prosenttia) tai olivat eri mieltä väitteen kanssa (13,5 prosenttia). Heidän kohdalla voidaan esittää vain arvailuja, mistä tämä johtuu. Yksi molempiin ryhmiin pätevä mahdollinen selitys on, etteivät he ole henkilökohtaisesti kohdanneet ilmiötä lähipiirissään. Toiset tulkitsevat tämän tarkoittavan, ettei ilmiötä esiinny Suomessa, kun taas toiset tulkitsevat tämän siten, etteivät osaa sanoa omaa kantaansa. On myös mahdollista, ettei osa vastaajista halua myöntää asiaa yhteisön ulkopuolisille.

Naisten ja miesten välillä ei juuri ole eroja käsityksissä kunniaan liittyvien konfliktien esiintymisestä. Miehistä 71,4 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä. Vastaava luku naisten kohdalla on 70,8 prosenttia. Miehistä 33,9 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 37,5 prosenttia osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Naisista 37,5 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 33,3 prosenttia osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Naisista hieman useampi (12,5 prosenttia) kuin miehistä (3,6 prosenttia) on väittämästä eri mieltä.

Eri ikäryhmien välillä ei myöskään ole suuria eroja. Kaikissa ikäryhmissä vähintään noin 67 prosenttia vastaajista (N=92) on väittämän kanssa samaa mieltä. Väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus (85,7 prosenttia) on suurin 40–62-vuotiaiden ryhmässä ja pienin (66,7 prosenttia) 22–29-vuotiaiden ryhmässä. Noin 70 prosenttia 16–21-vuotiaista on samaa mieltä väitteen kanssa.

Vähäisistä eroista huolimatta tuloksista nousee esiin kaksi seikkaa. Erityisen mielenkiintoista on väittämän kanssa samaa mieltä olevien nuorten suuri osuus, koska heidän vastauksensa saattavat heijastaa omakohtaisia kokemuksia kunniaan liittyvistä konflikteista, kunnian merkityksestä perheelle ja yhteisölle. Taustaoletuksena tässä tulkinnassa on, että nuoria aikuisia kontrolloidaan enemmän kuin vanhempia. Vanhimpaan ikäryhmään kuuluvien, väittämän kanssa samaa mieltä olevien suuri osuus voi heijastaa kysymyksenasettelun heikkoutta. Väitettä ei ollut aikarajattu, joten on mahdollista, että vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat vastaajat katsoivat kauemmas historiaan kuin nuoremmat.

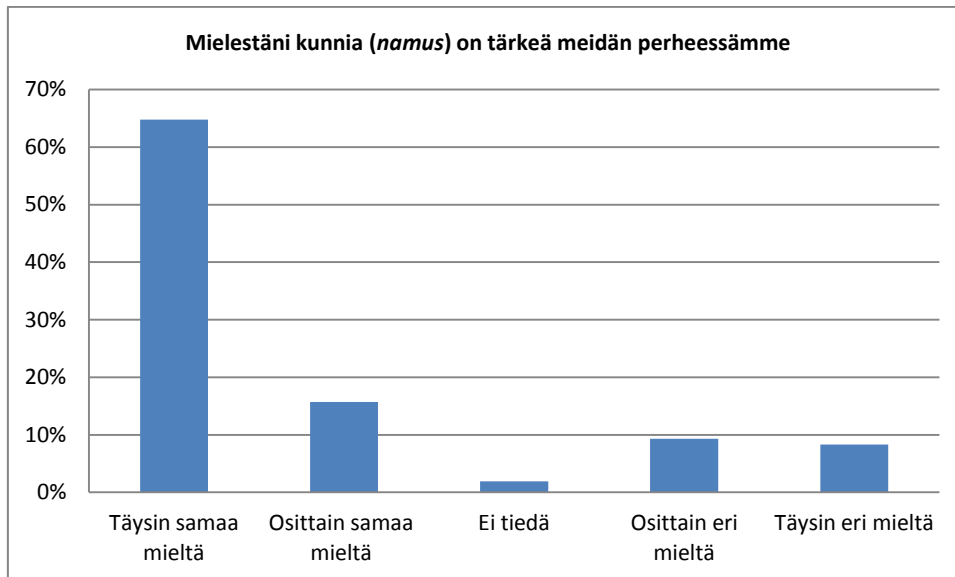
Varsin yksiselitteinen johtopäätös kyselyn perusteella on, että kunniaan liittyviä konflikteja esiintyy Suomessa. Positiivista tuloksessa on, että yhteisöjen jäsenet myöntävät ilmiön olemassaolon. Tämä voi viestiä heidän valmiudestaan ja halukkuudestaan puuttua siihen, nähdä se haitallisena perinteenä, jolle ei ole sijaa nykypäivän yhteiskunnassa. Näissä olosuhteissa ennaltaehkäisevällä työllä, joka keskittyy vahvistamaan ja levittämään näitä näkemyksiä yhteistyössä yhteisön jäsenten kanssa, on hyvät mahdollisuudet onnistua vähentämään yhteisöissä kunniaan liittyviä negatiivisia seurauksia ja siten ehkäisemään kunniaan liittyvää väkivaltaa.

2.2. Kunnian (namus) tärkeys ja sen varjeleminen

Väittämällä ”Mielestäni kunnia (*namus*)² on tärkeä meidän perheessämme” kysytään tosiasiallisesti vastaajien näkemystä perheessä vallitsevasta asiantilasta, ei vastaajien henkilökohtaista kantaa asiaan. Näiden välillä on oleellinen ero, sillä esimerkiksi nuori nainen voi vastata myöntävästi, mutta olla henkilökohtaisesti eri mieltä väitteen kanssa. Näin ollen väitteen kanssa samaa mieltä olevien tulokset on tulkittava siten, että heidän perheessään vallitsevan asenneilmapiirin mukaan on tärkeitä suojella tai varjella perheen kunniaa (*namus*) eli käytännössä naisten sukupuolimoraalia.

² Namus-käsitteen määritelmä löytyy julkaisusta ”Taustatietoa, kunniaan liittyvät konfliktit”, s. 3–4. Julkaisu on luettavissa Ihmisoikeusliiton nettisivulta osoitteessa:
www.ihmisoikeusliitto.fi/images/pdf_files/Taustamuistio_Kitke.pdf.

Vastaajista (N=108) 80,5 prosenttia on sitä mieltä, että kunnia (*namus*) on tärkeä heidän perheessään. Heistä 64,8 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 15,7 prosenttia osittain samaa mieltä. Eri mieltä olevien osuus on 17,6 prosenttia. Heistä 8,3 prosenttia on täysin eri mieltä ja 9,3 prosenttia osittain eri mieltä. (Ks. kuvio 2)

KUVIO 2. Vastaajien suhtautuminen väitteeseen (N=108).

Tuloksesta esiin nousevista kysymyksistä yksi keskeisimmistä on, missä määrin vallitseva kunniaa (*namus*) arvostava asenneilmapiiri muuttuu konfliktitilanteessa henkiseksi tai fyysiseksi kunniaan liittyväksi väkivallaksi? Asenteiden ja toiminnan välinen yhteys on kiistanalainen, eikä niiden välille voida postuloida suoraa tai epäsuoraa kausaalisuhdetta. Tässä yhteydessä asenneilmapiiri ja toiminta saattavat korreloida keskenään: mitä useammassa perheessä mielletään kunnia (*namus*) tärkeäksi, sitä todennäköisempää on, että tiettyjen olosuhteiden vallitessa asenteet saattavat esiintyä jonakin kunniaan liittyvän väkivallan muotona.

Tulos osoittaa selkeästi sen, että ilmiö elää vahvana perheissä, muttei kerro missä määrin ja millaisilla ratkaisumalleilla perheet mahdollisesti pitävät huolta perheen kunnian konfliktitilanteessa. Pahimmillaan he saattavat pitäytyä vanhoissa, perinteisissä ratkaisumalleissa, ellei tarjolla ole nyky-yhteiskuntaan sopivia vaihtoehtoisia ratkaisumalleja. Kunniaan liittyvien konfliktien ratkaisemiseksi ja kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisemiseksi on erityisen tärkeää, että yhteisöjen perinteisistä ratkaisumalleista päästään eroon ja tilalle luodaan yksilöiden oikeuksia kunnioittavia, rauhanomaisia konfliktien ratkaisumalleja.

Naisten ja miesten välillä ei ole merkittäviä eroja näkemyksissä kunnian (*namus*) merkityksestä perheelle. Miehistä 75,9 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä. Heistä 62,1 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 13,8 prosenttia osittain samaa mieltä. Naisis-

ta 86,0 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä. Heistä 68,0 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 18,0 prosenttia osittain samaa mieltä.

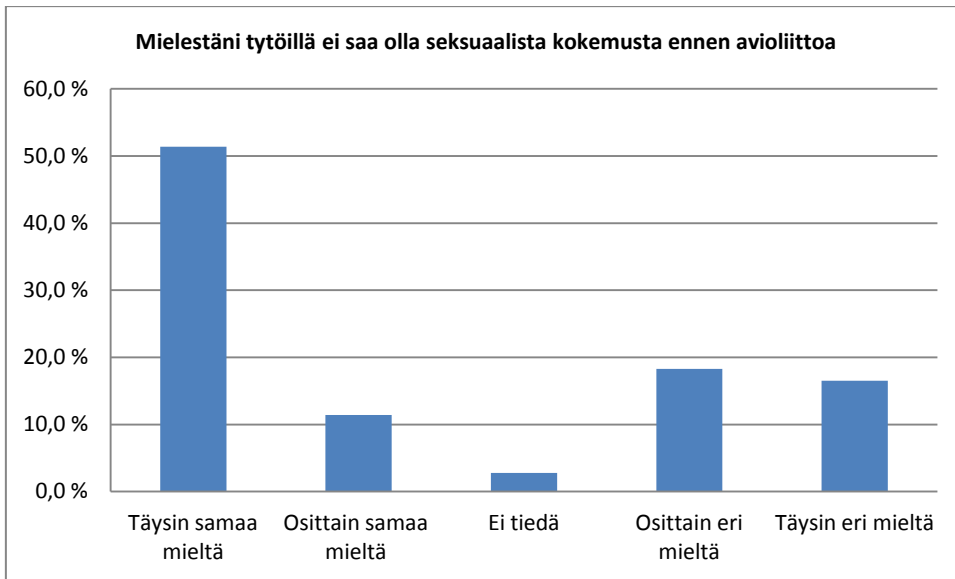
Vastaajista (N=104) 44,2 prosenttia pitää suomalaista elämäntapaa uhkana perheen kunnialle (*namus*). Heistä 24,0 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 20,2 prosenttia osittain samaa mieltä. Vastaava osuus vastaajista (44,6 prosenttia) ei miellä suomalais- ta elämäntapaa uhkana perheen kunnialle (*namus*). Heistä 26,9 prosenttia on täysin eri mieltä ja 18,3 prosenttia osittain eri mieltä väittämän kanssa. Yhteensä 10,6 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa kantaansa.

Vastaajien suhtautuminen väittämään, että suomalainen elämäntapa on uhka perheen kunnialle, jakautuu melko lailla tasan. Näin tasapuoliseen jakautumiseen vaikuttaa ehkä se, että väitteessä esiintyvä suomalainen elämäntapa -käsite on epämääräinen ja abstrakti. Esimerkinomaisesti voi todeta, että joillekin vastaajista käsite saattaa merkitä liiallista alkoholin kulutusta, toisille naisten oikeuksia ja kolmannelle kristinuskoa. Toisaalta tulosta voi tulkita puhtaasti myös siten, että vastaajilla on tosiasiallisesti poikkeavat näkemykset asiasta. Tietyin varauksin on kuitenkin perusteltua todeta, että 24,0 prosenttia vastaajista ei pidä mitään suomalaisen elämäntavan piirrettä uhkana perheensä kunnialle. Vastaavasti 26,9 prosenttia vastaajista pitää joitakin piirteitä suomalaisessa elämäntavassa uhkana perheensä kunnialle.

Vastaajista (N=104) 29,8 prosenttia on sitä mieltä, että miehet ovat vastuussa kunnian (*namus*) säilymisestä. Yhteensä 61,5 prosenttia on eri mieltä. Näin ollen perheen kunnian suojeleminen ei näytä olevan puhtaasti sukupuolittunut, vaan vastaajat mieltävät sen suurelta osin molempien sukupuolien vastuuksi. Naisten ja miesten välillä on kuitenkin havaittavissa pieni ero. Naisista 21,3 prosenttia ja miehistä 36,9 prosenttia pitää perheen kunnian suojelemista miehen vastuuna.

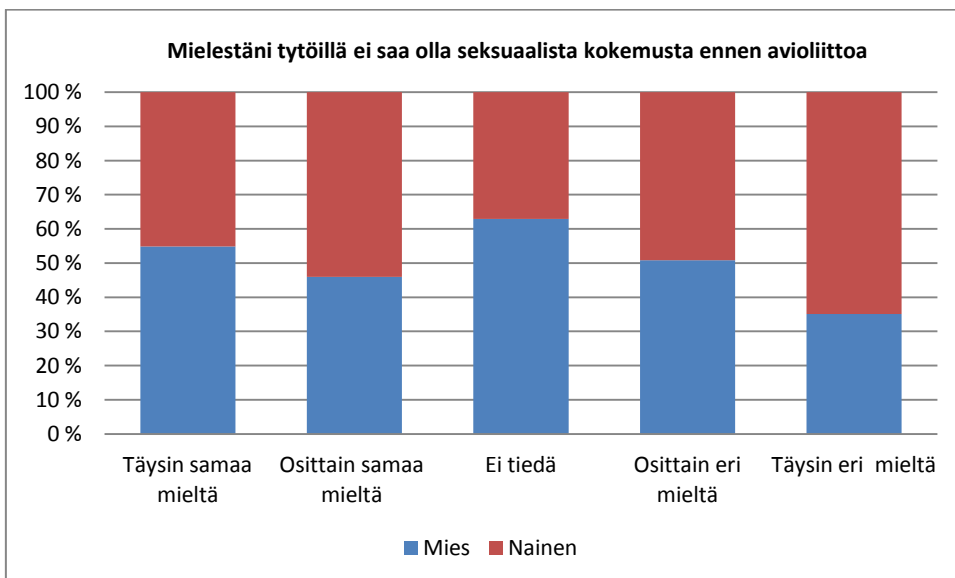
2.3. Käsitteet tyttöjen sukupuolimoraalista ja järjestetystä avioliitosta

Vastaajista (N=109) 62,4 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä. Heistä 51,4 prosenttia on samaa mieltä ja 11,0 prosenttia osittain samaa mieltä. Yhteensä 34,8 prosenttia vastaajista on eri mieltä väittämän kanssa. Heistä 16,5 prosenttia on eri mieltä ja 18,3 prosenttia osittain eri mieltä. (Ks. kuvio 3).

KUVIO 3. Vastaajien suhtautuminen väittämään (N=109).

Vastaajien enemmistö ei hyväksy tyttöjen esiaviollisia seksuaalisia kokemuksia. Vastaajien käsitykset tyttöjen sukupuolimoraalista ovat samansuuntaiset molempien sukupuolien kohdalla, mutta naisten osuus väitteen kanssa eri mieltä olevien joukossa on miehiä suurempi. Miesten osuus on naisia suurempi niiden joukossa, jotka eivät osaa sanoa kantaansa. (Ks. kuvio 4).

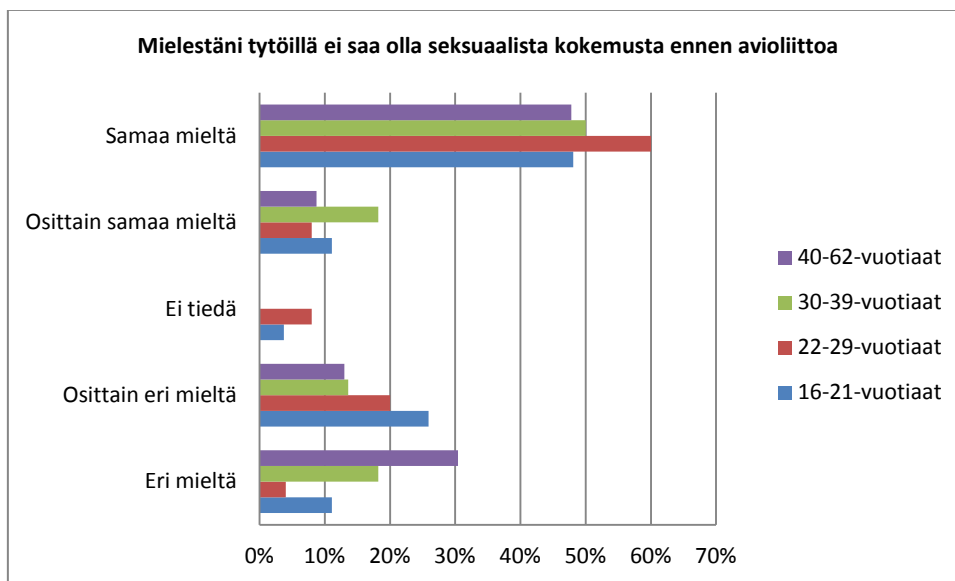

KUVIO 4. Vastaajien suhtautuminen väittämään sukupuolittain (N=109).

Kaikista miespuolisista vastaajista 66,1 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä. Heistä 55,9 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 10,2 prosenttia osittain samaa mieltä. Miespuolisista vastaajista 30,5 prosenttia on väittämän kanssa eri mieltä. Kaikista nais-

puolisista vastaajista 58,0 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä. Heistä 46,0 prosenttia on samaa mieltä ja 12,0 prosenttia osittain samaa mieltä. Naispuolisista vastaajista 40 prosenttia on eri mieltä väittämän kanssa.

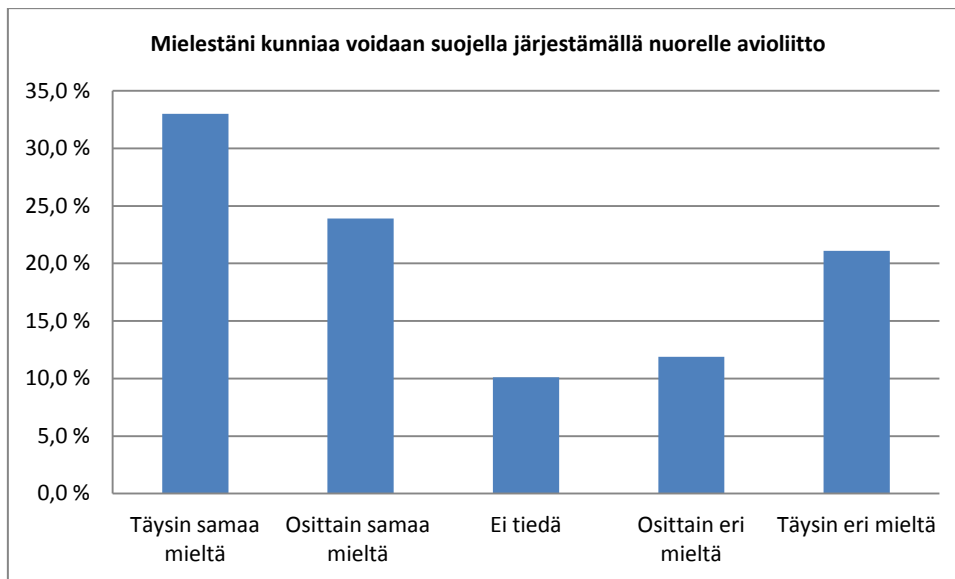
Kaikissa ikäryhmissä yli puolet vastaajista (N=97) on väittämän kanssa samaa tai osittain samaa mieltä. Väittämän kanssa samaa tai osittain samaa mieltä olevien osuus (68,2 prosenttia) on suurin 30–39-vuotiaiden ryhmässä. Myös 22–29-vuotiaiden keskuudessa suuri osa (68,0 prosenttia) suhtautuu väittämään ainakin osittain myönteisesti. Pienin väittämän kanssa samaa tai osittain samaa mieltä olevien osuus (56,6 prosenttia) on 40–62-vuotiaiden ryhmässä. (Ks. kuvio 5).

KUVIO 5. Vastaajien suhtautuminen väittämään ikäryhmittäin (N=97).

Erytisen mielenkiintoista tuloksissa on nuorten ja nuorten aikuisten myötämielinen suhtautuminen väittämään. Yksi mahdollinen selitys tukeutuu tyypilliseen ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajanuorien keskuudessa esiintyvään ilmiöön. Siinä on kyse ympäröivän yhteiskunnan aiheuttamasta erilaisuuden kokemuksesta, joka vastavuoroisesti luo maahanmuuttajanuorille tarpeen tarrautua heidän vanhempiansa kulttuuriperinteeseen. Näin he ikään kuin korostavat sitä erilaisuuden leimaa, jonka ympäröivä yhteiskunta on heille antanut. Toisaalta voidaan ajatella, että nuorten vastaukset ovat lähtökohtaisesti näkemyksiltään jyrkempiä kuin aikuisten, joten niihin on suhtauduttava varauksellisemmin.

Vastaajista (N=109) 56,9 prosenttia on täysin tai osittain sitä mieltä, että kunniaa (*namus*) voidaan suojella järjestämällä nuorelle avioliitto. Heistä 33,0 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 23,9 prosenttia osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Yhteensä 33,0 prosenttia vastaajista on täysin tai osittain eri mieltä väittämän kanssa. Heistä 11,9 prosenttia on osittain eri mieltä ja 21,1 prosenttia täysin eri mieltä. (Ks. kuvio 6).

KUVIO 6. Vastaajien suhtautuminen väittämään (N=109)

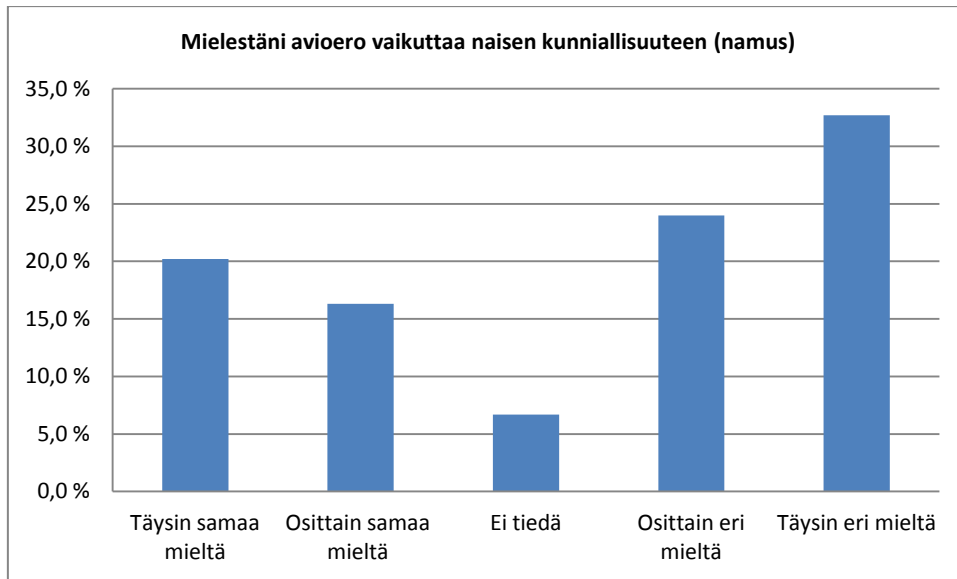
Tulokset vastaajien suhtautumisesta järjestettyyn avioliittoon ovat vaikeasti tulkittavissa. Heille esitetty väittämä "Mielestäni kunniaa (*namus*) voidaan suojella järjestämällä nuorelle avioliitto" on avoin erilaisille taustaoletuksille. Vastaaja voi mieltää väittämän liittyvän tilanteeseen, jossa nuori on toiminut tai osoittanut merkkejä taipumuksesta toimia yhteisön kulttuurinormiston vastaisesti. Tällöin järjestetyssä avioliitossa on kyse ikään kuin vahingonhallinnasta perheen kunnian (*namus*) säilyttämiseksi. Pahimmillaan tällaisessa tilanteessa on yksiselitteisesti kyse pakkoavioliitosta.

Toisaalta vastaaja voi mieltää väittämän liittyvän tilanteeseen, jossa nuori elää moitteettomasti kulttuurinormiston mukaisesti, mutta vanhemmat ja/tai sukulaiset pitävät tärkeänä valita hänen aviopuolisonsa taatakseen tämän "sopivuuden". Nuori voi myös suhtautua järjestelyyn myönteisesti, jolloin sillä on kaikkien osapuolien hyväksyntä. Tämän menettelyn voidaan nähdä ikään kuin ylläpitävän perheen kunniaa (*namus*) siten, että valittu puoliso täyttää perheen (yhteisön) kriteerit "hyvästä" tai "sopivasta" puolisoista. Molemmassa tilanteissa yhteistä on, että järjestetyllä avioliitolla ennaltaehkäistään nuoren mahdollisesti tekemiä "väärä" valintoja ja siten varjellaan perheen kunniaa (*namus*).

Vastaajien suhtautumisesta väittämään ei voi vetää suoria johtopäätöksiä siitä, mitä mieltä he ovat järjestetystä avioliitoista. Väittämässä on tulkinnan kannalta ongelmallista, että ensin mainitun taustaoletuksen vallitessa, väittämään sisältyy implisiittisesti voimakas oletus ehtolauseesta tyyliin "Jos nuoren käyttäytyminen on vaarantamassa perheen kunniaa, niin mielestäni kunniaa voidaan suojella järjestämällä hänelle avioliitto." Jälkimmäisessä tilanteessa ehtolauseoletus ei ole ainakaan yhtä voimakas. Tulosten voidaan kuitenkin nähdä kuvaavaan vastaajien näkemyksiä avioliiton ja kunnian (*namus*) välisestä kiinteästä yhteydestä: avioliitto suojaa kunniaa.

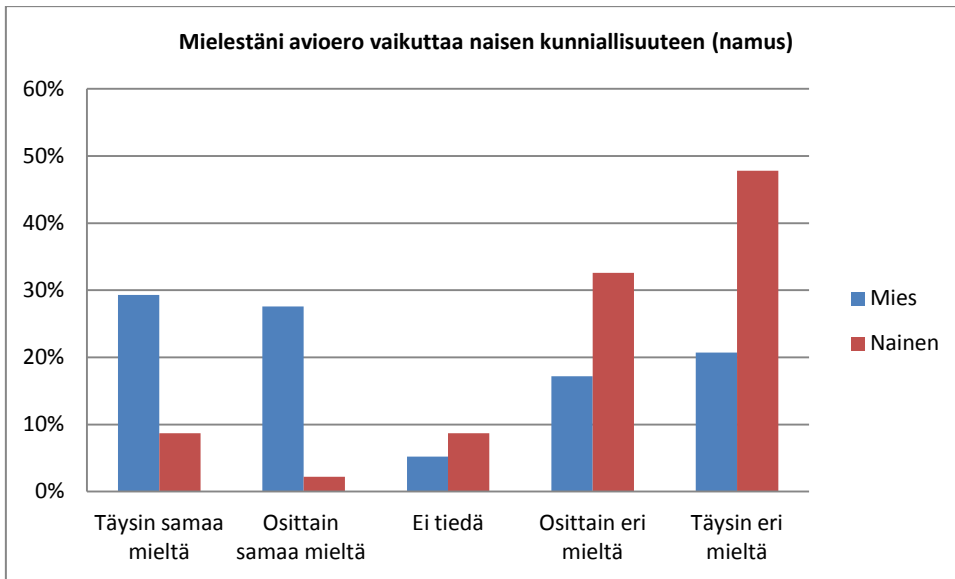
2.4. Suhtautuminen avioeroon, naisten opiskeluun ja työssäkäyntiin sekä viranomaisapuun

Vastaajista (N=104) 36,5 prosenttia on sitä mieltä, että avioero vaikuttaa naisten kunniallisuuteen (*namus*). Heistä 20,2 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 16,3 prosenttia osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Yhteensä 56,7 prosenttia vastaajista on kuitenkin väittämän kanssa eri mieltä. Heistä 32,7 prosenttia on täysin eri mieltä ja 24,0 prosenttia osittain eri mieltä. (Ks. kuvio 7).

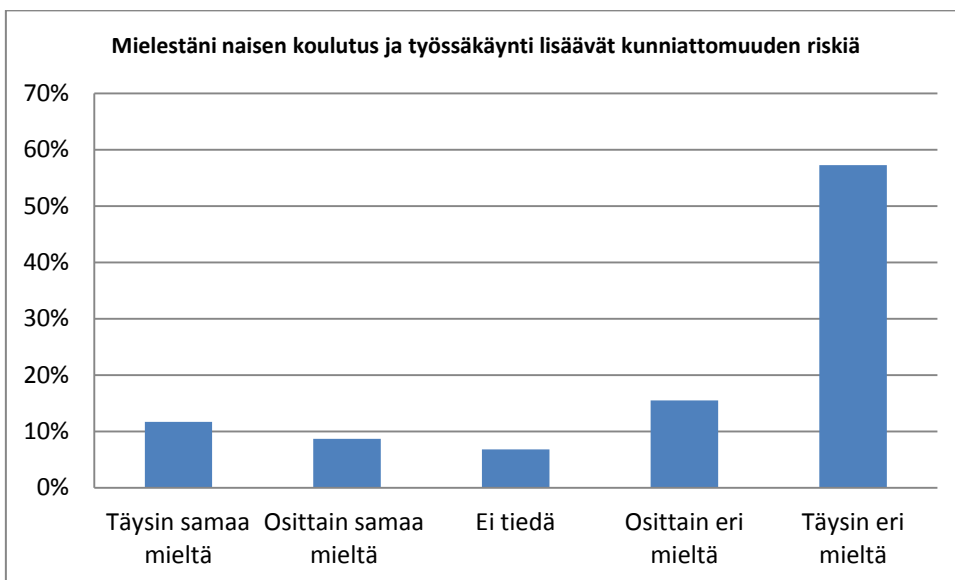
KUVIO 7. Vastaajien suhtautuminen väittämään (N=104).

Tulokset kertovat selkeällä kielellä, että naisten avioeroon suhtaudutaan vastaajien keskuudessa pääosin vapaamielisesti. Mielenkiintoista on suhtautumisen voimakas sukupuolittuminen. Miehistä 55,6 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä, mutta naisista vain 10,9 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä. Miehistä 29,3 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 27,6 prosenttia on osittain samaa mieltä. Naisista 8,7 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 2,2 prosenttia on osittain samaa mieltä. (Ks. kuvio 8).

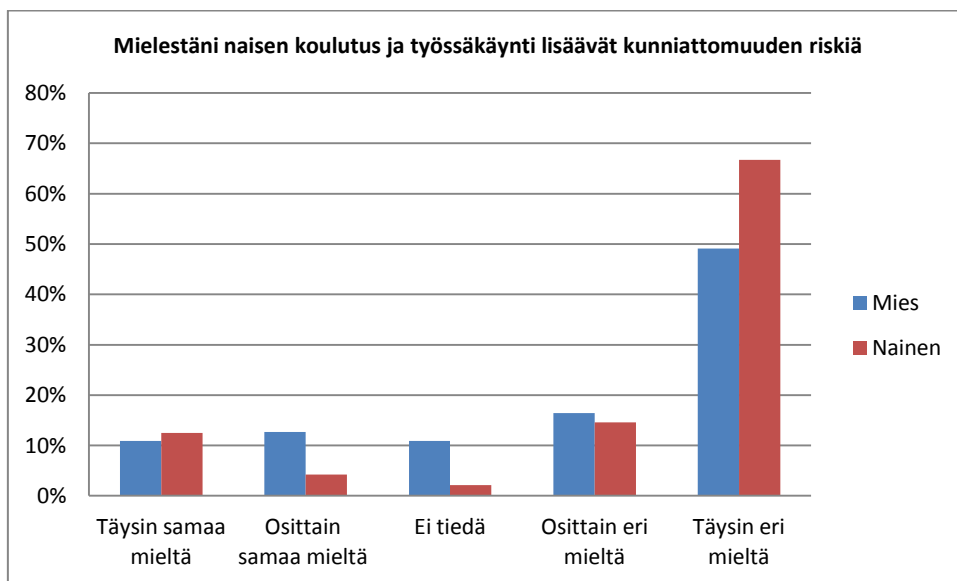
KUVIO 8. Vastaajien suhtautuminen väittämään sukupuolittain (N=104)

Vastaajista (N=103) 20,4 prosenttia on sitä mieltä, että naisen koulutus ja työssäkäynti lisäävät kunnialtomuuden riskiä. Heistä 11,7 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 8,7 prosenttia osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Yhteensä 72,8 prosenttia vastaajista on eri mieltä väittämän kanssa. Heistä 57,3 prosenttia on täysin eri mieltä ja 15,5 prosenttia osittain eri mieltä väittämän kanssa. (Ks. kuvio 9).

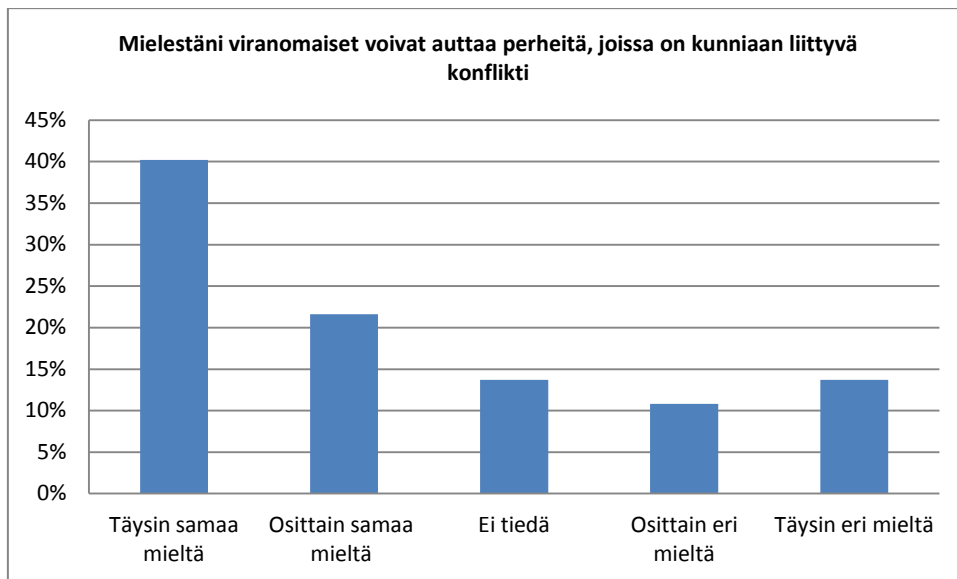
KUVIO 9. Vastaajien suhtautuminen väittämään (N=103)

Vastaajien suhtautuminen väittämään kertoo heidän käsityksensä naisen opiskelun ja työssäkäynnin välisestä suhteesta kunniaan yleisellä tasolla. Se ei paljasta kenen kunniallisuuden riski kasvaa, kun nainen opiskelee tai käy töissä. Onko kyse naisen kunniallisuuden lisääntymisestä, koska hän opiskelee tai työskentelee? Vai onko kyse miehen kunniallisuuden lisääntymisestä, koska hän ei pysty huolehtimaan naisen kunniallisuudesta, jos tämä käy kodin ulkopuolella opiskelemassa tai töissä? Vastauksen jakauman perusteella on selkeää, että enemmistön mielestä naisen opiskelu ja työssäkäynti eivät ole uhka kunniallisuudelle. Tätä positiivista tulosta heikentää se, että mies- ja naisvastaajien välillä on havaittavissa selkeä ero suhtautumisessa väittämään. Naisista 81,3 prosenttia ja miehistä 65,5 prosenttia on täysin tai osittain eri mieltä väittämän kanssa. On ilmeistä, että suhtautumisessa naisten opiskeluun ja työssäkäyntiin, miesten käsitykset ovat konservatiivisempia kuin naisten. (ks. kuvio 10).

KUVIO 10. Vastaajien suhtautuminen väittämään sukupuolittain (N=103).

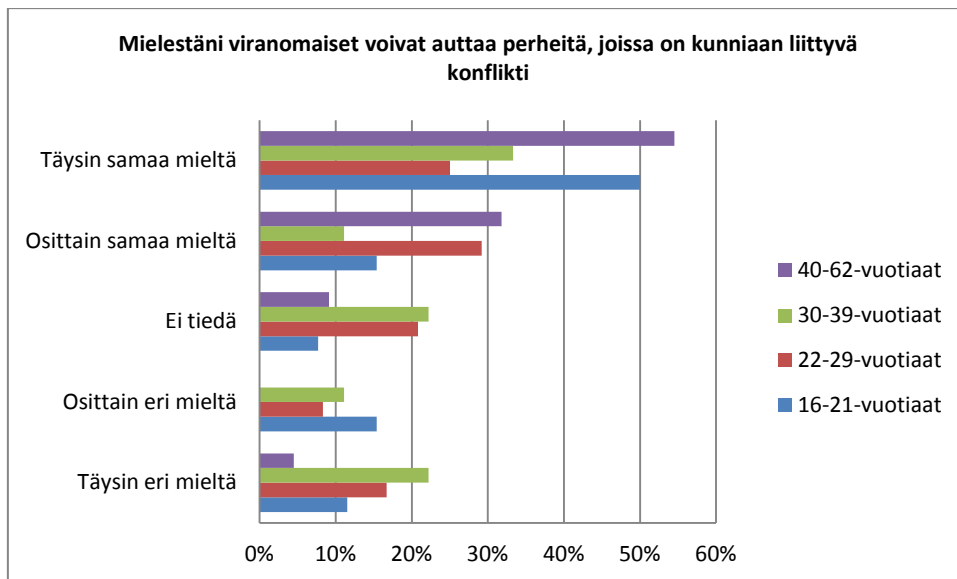
Vastaajista (N=102) 61,8 prosenttia on sitä mieltä, että viranomaiset voivat auttaa osapuolia kunniakonfliktitilanteessa. Heistä 40,2 prosenttia on täysin samaa mieltä ja 21,6 prosenttia osittain samaa mieltä. Vain 13,7 prosenttia vastaajista on täysin eri mieltä väittämän kanssa ja 10,8 prosenttia on osittain eri mieltä väittämän kanssa. (Ks. kuvio 11).

KUVIO 11. Vastaajien suhtautuminen väittämään (N=102).

Väittämässä on taustaoletuksena, että viranomaisavun sijasta vastaajat voivat esimerkiksi pitää yhteisöjen sisäistä konfliktien ratkaisumenettelyä parempana kuin viranomaisten tarjoamaa apua. Äärimmäisessä tapauksessa vastaaja voi myös olla sitä mieltä, ettei kunniaan liittyviin konflikteihin tarvita minkäänlaista apua. Tulosten perusteella näyttää vahvasti siltä, että vastaajilla on pääsääntöisesti positiivinen käsitys ja luottavainen asenne viranomaisia kohtaan ja kynnyksensä ottaa heihin yhteyttä tarpeen vaatiessa olisi alhainen. Kuitenkin 24,5 prosenttia vastaajista ei miellä viranomaisia kykeneväiseksi auttamaan perheitä kunniakonfliktitilanteissa. Heidän osaltaan jää avoimeksi, koskeeko näkemys vain viranomaisia vai apua konfliktitilanteisiin ylipäätään. Tämän vastaajaryhmän osalta on jatkossa tarpeen selvittää, millaista apua he olisivat valmiit vastaanottamaan ja kenen puoleen kääntymään konfliktitilanteessa.

Kaikista ikäryhmistä (N=90) täysin samaa tai osittain samaa mieltä olevien osuus (86,3 prosenttia) on suurin 40–62-vuotiaiden keskuudessa. Myös 16–21-vuotiaiden keskuudessa suuri osuus vastaajista on täysin samaa tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Täysin tai osittain eri mieltä olevien osuus on suurin 30–39-vuotiaiden keskuudessa. Toiseksi suurin kielteisesti suhtautuvien osuus on 22–29-vuotiaiden keskuudessa. (Ks. kuvio 12).

KUVIO 12. Vastaajien suhtautuminen väittämään ikäryhmittäin (N=90).

Huolestuttavaa tuloksissa on, että ikäryhmät 22–29-vuotiaat ja 30–39-vuotiaat ovat keskeisessä asemassa kunniaan liittyvissä konflikteissa. He ovat aikuisia, jotka ovat aviotumisiässä tai jo naimisissa, ja heillä saattaa olla lapsia, jotka tulevat murrosikään muutaman vuoden sisällä. He ja heidän perheensä saattavat kohdata kunniaan liittyviä konflikteja, joten heidän suhtautumisensa viranomaisten auttamismahdollisuuteen on avainasemassa. Kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisytöimenpiteissä on kiinnitettävä erityisesti huomiota tähän ikäryhmään.

3 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselytutkimuksen tulosten mukaan kunniaan liittyvät konfliktit ovat ongelma Suomessa. Suurin osa vastaajista tunnistaa ilmiön ja myöntää sen olemassaolon omassa yhteisössään. Vain 13,5 prosenttia on sitä mieltä, ettei heidän yhteisössään esiinny kunniaan liittyviä konflikteja. Naisista hieman useampi kuin miehistä on sitä mieltä, ettei kunniaan liittyviä konflikteja esiinny. Todennäköisin syy ilmiön kieltämisen taustalla on, ettei vastaaja ole henkilökohtaisesti kohdannut ilmiötä lähipiirissään, mutta on myös mahdollista, ettei vastaaja halua myöntää sen olemassaoloa yhteisön ulkopuolisille tai pitää sitä vähäpätöisenä ilmiönä. Tutkimuksen tuloksissa ei tullut esiin jälkimmäistä vaihtoehtoa tukevia seikkoja, mutta etnisten vähemmistöyhteisöjen ollessa kyseessä, on mahdollista, ettei yhteisön sisäisistä ongelmista haluta puhua ulkopuolisille. Kunniaan liittyvien konfliktien olemassaolon myöntäminen on positiivista, sillä se luo paremmat mahdollisuudet ilmiön puuttumiselle.

Tulosten perusteella on ilmeistä, että kunnia (*namus*) elää vahvana perheissä: vastaajista selkeä enemmistö (80,5 prosenttia) on sitä mieltä, että kunnia on tärkeä heidän perheessään. Naisten ja miesten näkemyksissä ei ole merkittäviä eroja. Ilmiön yleisyys-

den vuoksi on tärkeää, että vahingollisista perinteisistä ratkaisumalleista päästään eroon ja tilalle luodaan rauhanomaisia, yksilöiden oikeuksia kunnioittavia malleja.

Suhtautuminen väittämään, jonka mukaan suomalainen elämäntapa on uhka perheen kunnialle, on melko tasapuolista. Vastaajista 44,2 prosenttia pitää suomalaista elämäntapaa uhkana, kun taas 44,6 prosenttia on vastakkaista mieltä. Vastausten voimakasta jakautumista selittää osaltaan varmasti käsitteen "suomalainen elämäntapa" epämääräisyys: yhdelle se voi merkitä liiallista alkoholin kulutusta, toiselle naisten oikeuksia ja kolmannelle kristinuskoa. Tarkemman käsityksen saamiseksi tästä kysymyksestä, olisi tarpeen selvittää aihetta laajemmin.

Tutkimushypoteesin vastaisesti vastaajat mieltävät miesten lisäksi myös naisilla olevan rooli perheen kunnian suojelemisessa. Miehen rooli tässä yhteydessä ei korostu. Vastaajista 29,8 prosenttia on sitä mieltä, että miehet ovat vastuussa perheen kunnian säilyttämisestä. Päinvastaista mieltä on 61,5 prosenttia vastaajista. Naisten ja miesten suhtautumisessa väittämään on havaittavissa pieni ero: miehistä 36,9 prosenttia kokee vastuun olevan miehillä, kun taas naisista tätä mieltä on 21,3 prosenttia.

Vastaajien enemmistö ei hyväksy tyttöjen esiaviollisia seksuaalisia kokemuksia. Käsitteet tyttöjen sukupuolimoraalista ovat samansuuntaiset molempien sukupuolten kohdalla, mutta naisten osuus (40,0 prosenttia) väittämän kanssa eri mieltä olevien joukossa on miehiä (30,5 prosenttia) suurempi. Erityisen mielenkiintoista on nuorten ja nuorten aikuisten suhtautuminen väittämään: 22–29-vuotiaista peräti 68,0 prosenttia on ainakin osittain sitä mieltä, ettei tytöillä tule olla esiaviollisia seksuaalisia kokemuksia. Yksi mahdollinen selitys ilmiölle on yhteiskunnan aiheuttaman erilaisuuden kokemuksen luoma tarve pitää kiinni vanhempien kulttuuriperinteestä. Toisaalta nuorten vastaukset ovat lähtökohtaisesti näkemyksiltään jyrkempiä kuin vanhempien. Ilmiön tarkempi selittäminen edellyttää jatkotutkimusta, mutta tässä yhteydessä on perusteltua esittää, että vastaajat mieltävät perinteisen kunniasäännösten noudattamisen tärkeäksi seksuaalisen kanssakäymisen ollessa kyseessä.

Avioliitto ja kunnia ovat kiinteässä yhteydessä keskenään: yli puolet vastaajista on ainakin osittain sitä mieltä, että kunniaa voidaan suojella järjestämällä nuorelle avioliitto. Miehet ovat halukkaampia kuin naiset järjestämään nuorelle avioliiton. Tulosten tulkintaa vaikeuttaa väittämän avoimuus erilaisille taustaoletuksille. Vastaaja on saattanut mieltää väittämän liittyvän tilanteeseen, jossa nuori on toiminut tai osoittanut merkkejä taipumuksesta toimia yhteisön kulttuurinormiston vastaisesti. Pahimmillaan tämä johtaa pakkoavioliittoihin. Toisaalta vastaaja on voinut mieltää väittämän liittyvän tilanteeseen, jossa nuori elää moitteettomasti, mutta sukulaiset pitävät tärkeänä valita hänen aviopuolisonsa taatakseen tämän "sopivuuden". Tällöin itse nuorikin saattaa suhtautua järjestelyyn myönteisesti. Jatkotarkastelu on tarpeen järjestettyyn avioliittoon johtavien taustasyiden selvittämiseksi.

Vastaajien mielestä naisen avioero ei tuo mukanaan kunniaattemuutta. Yli puolet on ainakin osittain eri mieltä väittämästä, jonka mukaan avioero vaikuttaa naisten kunniallisuuteen. Vain 20,2 prosenttia on täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Suhtautumisessa väittämään on havaittavissa voimakas sukupuolittuminen: 55,6 prosenttia

miehistä on ainakin osittain samaa mieltä väittämän kanssa, mutta naisista vain 10,9 prosenttia.

Enemmistö vastaajista on sitä mieltä, että naisen opiskelu ja työssäkäynti eivät ole uhka kunniallisuudelle. Vain 20,4 prosenttia on sitä mieltä, että naisen koulutus ja työssäkäynti lisäävät kunniaattomuuden riskiä. Naiset suhtautuvat omaan opiskeluunsa ja työssäkäyntiinsä miehiä sallivammin: naisista 81,3 prosenttia on vähintään osittain eri mieltä väittämän kanssa, mutta miehistä vain 65,5 prosenttia. On huomattava, että kysymyksenasettelusta johtuen, vastauksista ei selviä, kenen kunniaattomuuden riski kasvaa, miehen vai naisen.

Vastaajilla on pääsääntöisesti positiivinen käsitys viranomaisista ja heidän kyvystään toimia kunniakonfliktitilanteissa: 61,8 prosenttia on ainakin osittain sitä mieltä, että viranomaiset voivat auttaa osapuolia. Vain 13,7 prosenttia on asiasta täysin. Huolestuttavaa on viranomaisia kykenemättöminä pitävien suuri osuus 22–29-vuotiaiden ja 30–39-vuotiaiden keskuudessa, sillä nämä ikäryhmät ovat keskeisessä asemassa kunniaan liittyvissä konflikteissa. Väittämän taustaoletuksena on, että viranomaisavun sijasta vastaajat voivat pitää esimerkiksi yhteisön sisäistä konfliktien ratkaisumenettelyä parempana kuin viranomaisten tarjoamaa apua. Tuloksesta on myös mahdollista päätellä, että nuoret saattavat olla avoimempia toisenlaiselle, viranomaistahoista riippumattomalle, konfliktien ratkaisumenettelylle.

Tätä selvitystä varten haastateltiin sekä maassa pitkään asuneita että maahan vastikään saapuneita eri-ikäisiä henkilöitä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että kunniaan (*namus*) liittyvät asenteet eivät välttämättä muutu, vaikka ihminen muuten sopeutuu uuteen kotimaahan. Syvälle iskostuneiden asenteiden muuttaminen vaatii aikaa ja asenteiden jatkuvaa työstämistä. Ilman yhteisöjen omaa motivaatiota kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisytyö on mahdotonta. Positiivista tuloksissa on, että vastaajat myöntävät ilmiön olemassa olemisen ja suhtautuvat positiivisesti ulkopuoliseen apuun kunniakonfliktitilanteissa. Pysyvän ratkaisun on lähdettävä yhteisön sisältä, ja ratkaisumallia kehitettäessä on hyödynnettävä yhteisön kokemuksia ja osaamista. Jotta yhteisöjen kanssa tehtävä työ onnistuisi, tarvitaan jatkossakin empiiristä tietoa yhteisöjen suhtautumisesta kunniaan liittyvään väkivaltaan, sen ennaltaehkäisyyn ja konfliktiin johtavien tilanteiden syntyyn.